

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/konspiracja/22729,Opor-antyniemiecki-na-ziemiach-wcielonych-do-Rzeszy-Narodowa-Organizacja-Bojowa.html>

ARTYKUŁ

Opór antyniemiecki na ziemiach wcielonych do Rzeszy - Narodowa Organizacja Bojowa

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: RAFAŁ SIERCHUŁA 15.02.2020

Przedstawiciele Stronnictwa Narodowego w Wielkopolsce już w październiku 1939 r. przystąpili do organizowania antyniemieckiego oporu od Pomorza aż po Śląsk. W ślad za tym Niemcy przystąpili do intensywnej infiltracji i niszczenia

wielkopolskiego Podziemia.

Po wkroczeniu Niemców ludność wielkopolski spotkał najtragiczniejszy w jej dziejach los. Wprowadzony od razu system okupacyjny był obliczony na szybkie zniemczenie regionu. System okupacyjny (eksterminacje inteligencji, wywózki, deportacje, aresztowania) miał czynić codzienne życie Polaków nie do zniesienia. Zarówno Polacy jak i hitlerowska służba bezpieczeństwa przyrównywało Kraj Warty do obozu karnego. Pomimo terroru w Wielkopolsce rozwinęły swoje ekspozytury główne struktury Polskiego Państwa Podziemnego oraz organizacje regionalne i lokalne.

Budowa organizacji

Po kampanii wrześniowej na przełomie października i listopada 1939 r. grupa działaczy narodowych podjęła inicjatywę utworzenia podziemnej organizacji, która jednak pozbawiona akceptacji władz okręgu nie została zrealizowana. Kolejne próby zintensyfikowania działań i utworzenia konspiracyjnej organizacji SN w Poznaniu podjął Antoni Wolniewicz. Już we wrześniu 1939 r. wspólnie z byłymi członkami Zarządu Okręgu SN – dr Stefanem, Stefanem Chojnacki i Mściłławem Frankowskim – powołano konspiracyjny ZO SN w Poznaniu. Na jego bazie utworzono jedną z największych organizacji podziemnych Wielkopolski – działającą od listopada 1939 r. do marca 1941 r. – Narodową Organizację Bojową (NOB). Z wolą działania na całym obszarze Ziemi Zachodnich i skupiskach polskich na „ziemiach macierzystych” Polski. Początkowo używała nazw „Obrona Polski”, „Obrońcy Narodu”. Decyzję o powstaniu organizacji podjęto 16 listopada 1939 r. Podczas tego spotkania po zaprzysiężeniu uczestników dokonano podziału funkcji w Komendzie Dzielnicy Zachodniej SN i przyjęto dla pionu wojskowego nazwę NOB. W spotkaniu uczestniczyli: Antoni Wolniewicz, Bronisław Szwarz, Feliks Holasza, Franciszek Kabat, Stefan Chojnacki, Jerzy Kurpisz, Józef Przybyła, Antoni Popiela, Bruno Sznajder, Marian Szymański, Nikodem Pałasik, Zenon Ciemniejewski, Tadeusz Chudziński, Jan Lembisz, Marian Jachimski, Józef Warczak, Roman Paradysz, Henryk Peterman, Bolesław Koterias i Edward Obremski.

Zasadniczym celem NOB miała stać się wielokierunkowa walka o wyzwolenie kraju oraz samoobrona społeczeństwa, jego wychowanie według idei narodowej, z potępieniem partyjniactwa i pieniactwa polskiego, komunizmu, socjalizmu, sanacji dla stworzenia Wielkiej Polski – Narodowo-

W drodze głosowania komendantem organizacji został Wolniewicz, jego zastępcami podporucznik rezerwy Chojnacki i kapitan rezerwy Popiela. Sprawy finansów organizacji powierzono Koterasowi, sprawy gospodarcze Przybyle, sprawy planowania Kurpiszowi. Od 18 listopada 1939 r. rozpoczęło się wydawanie prasy organizacyjnej. W toku działalności SN-NOB wydawała m.in. „Polskę Narodową”, „Naród w walce”, „Ku Wolności”, „Bóg i Ojczyzna”, „Jedność Narodowa”, „Armia Narodowa”. Wydziałem Propagandy kierowali: Zenon Ciemniejewski, Marian Frankowski, Albin Smolanowicz.

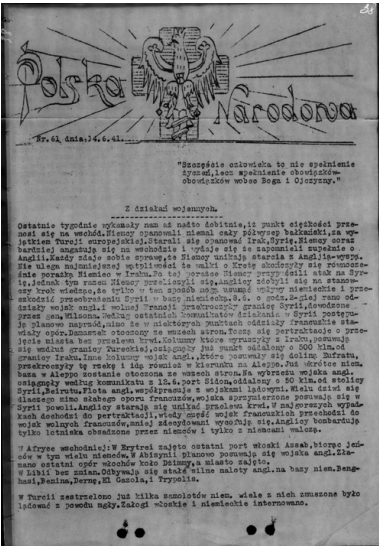
W roku 1940 Antoni Wolniewicz stworzył ściśle gremium kierownicze SN-NOB, do którego weszli: dr Stefan Piotrowski – doradca ds. politycznych, Hieronim Szybowicz – kierownik Działu Administracyjnego, Józefat Sikorski – kierownik Działu Gospodarczego, ks. Julian Stefan Mirochna – kierownik Działu Opieki Społecznej oraz doradca wojskowy major Jan Tomasz Stengert. Dnia 1 września 1940 r. wprowadzono regulamin organizacyjny, który podkreślał, że NOB jest jednolitą organizacją o charakterze wojskowym, politycznym i społecznym, opartą na idei narodowej, wywodzącej się z Ruchu Wszechpolskiego. Zasadniczym celem NOB miała stać się wielokierunkowa walka o wyzwolenie kraju oraz samoobrona społeczeństwa, jego wychowanie według idei narodowej, z potępieniem partyjniactwa i pieniactwa polskiego, komunizmu, socjalizmu, sanacji dla stworzenia Wielkiej Polski – Narodowo-Katolickiej.

**Sprzęt konspiracyjny przejęty
przez niemiecką policję**

Członkowie NOB, w konspiracyjnej drukarni

Winieta pisma "Polska Narodowa" drukowanego przez NOB

Struktura

W myśl zamierzenia regulaminu funkcję wykonawczą organizacji miał stanowić sztab w którym przewidywano podział na pion wojskowy i cywilno-polityczny. W skład pionu wojskowego, zwanego sztabem wojskowym wchodzić mieli: szef wojskowy, szef policji, szef wywiadu i szef łączności konspiracyjnej. Pion cywilny, zwany sztabem cywilnym tworzyć mieli: szef spraw społeczno-politycznych, szef administracji, szef propagandy, szef gospodarczo-administracyjny. Podobną strukturę przewidywano dla jednostek podległych sztabowi komendy Dzielnicy Zachodniej. Przewidywano powstanie okręgów (województwa z przed 1939 r.), rejony (3-5 powiatów i miasta Poznania) oraz komend powiatowych.

Struktura organizacyjna NOB ukształtowała się następująco:

- sformowano okręg poznański, okręg śląski, pomorski oraz wrocławski, który prawdopodobnie nie usamodzielniał się.

Okręg Poznański podzielony został na 11 rejonów kierowanych przez inspektorów terenowych.

Rejon Nr 1 Poznań-Miasto – inspektor por. rez. Stefan Chojnacki „Grom” (areszt. 11 XII 1940 r.);

Rejon Nr 2 Leszno, Rawicz, Gostyń, – inspektor Jerzy Kurpisz „Orlik” (areszt. 11 XII 1940 r.);

Rejon Nr 3 Śrem, Kościan, Wolsztyn, Nowy Tomyśl – inspektor Zenon Ciemniejewski „Lipa”, „Modrzew”;

Rejon Nr 4 Ostrów Wielkopolski, Jarocin, Krotoszyn, Kępno – inspektor podporucznik Ludwik Nowak, po nim Władysław Grzędzielski „Wojciech” (areszt. 28 II 1941 r.);

Rejon Nr 5 Kalisz, Konin, Turek, Koło – pełniący obowiązki inspektora porucznik Antoni Strzelczyk „Kazik”, po nim Władysław Grzędzielski;

Rejon Nr 6 Środa, Września, Gniezno – inspektor Edward Nowicki „Mech”, „Marynarz” do końca 1940 r. do tego rejonu włączono część powiatu Mogilno i miasto Trzemeszno;

Rejon Nr 7 Inowrocław – miasto, powiat Strzelno, część powiatu Mogilno, do czasu wyodrębnienia okręgu Kujawy – inspektor Kazimierz Skrzypczyński;

Rejon nr 8 Bydgoszcz – miasto, powiat Nakło, do czasu wyodrębnienia się okręgu Pomorze – inspektor Albin Lewandowski;

Rejon 9 Wągrowiec, Żnin, Szubin – włączony do Rejonu Nr 7

Rejon 10 Oborniki, Szamotuły, Międzychód, Czarnków, Chodzież – inspektor Józef Przybyła „Kropka” (aresztowany 11 grudnia 1940 r.);

Rejon Nr 11 Poznań – powiat – włączony do Rejonu Nr 1.

Dekonspiracja

Proces infiltracji kierownictwa NOB przez Niemców rozpoczął się jesienią 1939 r. Początkowo kierowali nim kontrwywiad wojskowy (Aberhrstelle) przy pomocy agentów: Zbigniewa Goździjewskiego i Małgorzaty Kasse, a potem Gestapo, któremu informacje o NOB przekazał Zenon Ciemniejewski. Ponadto utworzył on grupę prowokatorów wewnątrz organizacji. Do aresztowań przystąpiono 5 grudnia 1940 r. Do marca 1941 r. aresztowano 868 członków organizacji z kierownictwem organizacji łącznie. Do grudnia 1941 r. aresztowano dalszych 245. Przy dekonspiracji NOB Gestapo dokonało też aresztowań działaczy kierownictwa konspiracyjnego Zarządu Głównego SN w Warszawie (Mieczysława Trajdosa, Aleksandra Dębskiego).

Dnia 1 września 1940 r. wprowadzono regulamin organizacyjny, który podkreślał, że NOB jest jednolitą organizacją o charakterze wojskowym, politycznym i społecznym, opartą na idei narodowej, wywodzącej się z Ruchu

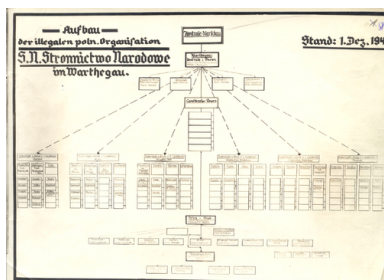
Wszechpolskiego

W lutym 1941 r. z inicjatywy księdza Juliana Mirochny z Warszawy podjęta została próba odbudowy organizacji w Poznaniu w porozumieniu z Albinem Smolanowiczem „Mewa” i Franciszkiem Firlikiem. W marcu 1941 r. Gestapo rozbiło nową strukturę NOB. Kolejną próbę podjęto w porozumieniu z adwokatem Hieronimem Szybownicem, Franciszkiem Smolarkiem, Edmundem Wasikowskim i dr Klemensem Górczyńskim – bez powodzenia. Dnia 21 listopada 1941 r. w Warszawie aresztowany zostaje ksiądz Mirochna. W toku śledztw prowadzonych przez Gestapo na karę śmierci zostało skazanych 167 członków organizacji. Liczba ogólna ofiar przekroczyła 1000 członków organizacji, przy czym jest to tylko cyfra szacunkowa.

Część działaczy NOB podporządkowała się wówczas ZWZ. W latach 1942-1943 odbudowę konspiracji narodowej podjęła Narodowa Organizacja Wojskowa (NOW) kierowana przez Mariana Kwiatkowskiego.

Zdjęcie schodów w domu przy ul. Półwiejskiej 33 w Poznaniu. Widoczny oskarżony Edmund Wasikowski

Schemat organizacyjny

konspiracyjnej organizacji

Stronnictwa Narodowego

ustalony przez niemiecką policję

COFNIJ SIĘ